

kar ve sonra 'HALK' gelir. [...] Artık Yeniçeri Kışlası'nı topa tutan Karacehennem Ağa topçu subayı değil, halktır. Yeniçeriliğin ilgası için fetva veren Şeyhülislâm efendi de ulemeden değil, halktan birisidir. Yunan Ordusu'nu denize dökerken de Türk Ordusu artık sadece bir ordu değil, Sütçü İmam'ından, Kordonboyu'nda Yunan bayraklarının beynine ilk kurşunu sıkan fedaiden, çocuğu yerine mermileri kundaklayan Fatma Bacı'ya kadar bütün bir halk, halkın en güzel hali olan MILLET'tir (Göze, 1990: 46).

Bu söylem halkı, bir yandan millet sıfatıyla ve o nispette asileştirilirken, diğer yandan Canetti'nin (1998) bahsettiği anlamda *av sürüsüne/güruha* indirgemeye yatkındır. Popülizmin yaşayan somut "halk" ile bir siyasal varlık ve değer olarak "Halk" arasında yaptığı zımnı ayırmanın, milliyetçi-muhafazakarlığın faşizan yönelimleri içinde beliren bir vechesi de budur.

Sağ politik ideolojilerde milliyetçi-muhafazakar popülizmin kullanımları bahsinde son olarak, 1980'li yıllara damgasını vuran Turgut Özal'ın söylemine değinelim. 1983-91 yılları arasında tek başına iktidar olan Anavatan Partisi'nin lideri olarak Başbakanlık, 1989-93 yıllarında Cumhurbaşkanlık yapan Özal, milliyetçi-muhafazakarlığı neoliberalizmle eklemleyen Yeni Sağ'ın tipik bir temsilcisiydi. Onun otoriter nitelikli popülizminin bu çerçevede popülizme getirdiği yeni açılım; "çağa uygun" örf ve âdetlerini koruyan, 'seçici' bir modernleşmeye bilhassa ehil bir Müslüman-Türk halkı imgesi inşa etmesidir.

Bu imge büsbütün yeni değildi. Süleyman Demirel de, toplumsal ve politik düzeyde muhafazakar-modernist, iktisadi düzeyde ise, korporatizme bağlığundan

ötürü liberal-muhafazakar diyebileceğimiz çizgisini, halkın akliselimine referans vererek meşrulaştırıyordu. O da, hür teşebbüs, büyüme, sosyal refah, istikrar gibi hedefleri, akliselimin vaz'ettiği ve halkın doğal eğilimlerine uygun tercihler olarak sunmaktaydı. Ancak Özal, halkın muhafazakar-modernist "ortak duyusunun" seçici ama pragmatist bir modernleşmeye elverişliliğine, çok daha atak ve "yenilikçi" bir tutumla müracaat etmiştir. Bunda, modernleşmenin yeni bir evresi içinde eyleyiyor olmasının payı gözden kaçırılmamalıdır. Postmodern olarak da tanımlanan, daha az bütüncül ve daha fragmanter bir modernlik algısının hâkim olduğu "dönem ruhu", modern-muhafazakar terkiplerde daha eklektik hamlelere cevaz vermektedir.

Muhafazakarlığın "tutuculuk" anlamına gelmediğini sık sık belirten Özal, dindar, geleneksel hassasiyetlerin kamusal meşruiyet sahasını genişletirken gerek kamusal gerek özel alanda 'pratik faydası' olan 'her şeye' açık bir tutum sergilemesi; gerek Batılı/modern gerekse geleneksel 'yüksek kültür' kodifikasyonunun dışında kalan, 'avam' popüler kültür ürünlerine ilgisini sergilemekten geri durmaması ile, inşa ettiği imgeyi kişileştiriyordu. Bu pragmatist-muhafazakar söylemin gücü, tam da pragmatizminden ötürü, yaşayan somut "halk" ile yüceltilen ideal "Halk" arasındaki açığı daraltabilmesiydi. Muhafazakar ideolojinin "Halk" ile Batıcı aydınlar arasında kurduğumuz kurtuluş ve halkın akliselimini bir referans olarak vurgulama alışkanlığı, bu söylemde kendine sağlam bir zemin buldu. Bunun güçlü bir tezahürü, aydınları 'halkla barışıklığa' çağırarak konformizm olmuştur. □

Büyük Doğu

LEVENT CANTEK

Perry Anderson, modernizmi, birbirinin mantıksal olarak tamamlayıcısı olan üç koordinatın belirlediği bir kültürel alan biçiminde tanımlamaktadır. Bunlardan ilki, memuriyet rejimleri dolayısıyla kurumsallaştırılmış *akademizmin* görsel ya da diğer sanatlar içerisinde aşırı şekilde resmîleştirilen sistemleştirilmesidir. İkinci koordinat, teknoloji toplumları içerisinde ortaya çıkan *romandır*. Üçüncüsü ise toplumsal *devrimin imgesel yakınlığıdır*. Bu devrim ihtimalinin doğurduğu endişe ve ümit çeşitli düzeylerde: Her şeyden önce eski rejimler bir biçimde varlıklarını sürdürmektedirler. Burjuva demokrasisi oturmuş değildir ve eski düzenin çöküşünün getirdiği devrimci sonuçlar halen belirsizdir. Yüzyılın başında Avrupa modernizmi, halen *geçerli bir geçmiş*, halen kuşkulu bir *teknik şimdi* ve halen *belirsiz bir politik gelecek* arasındadır. Ya da başka bir dille ifade edilirse, yarı aristokratik bir yönetim düzeninin, yarı sanayileşmiş bir kapitalist ekonominin ve yarı oluşmuş veya asi bir işçi sınıfı hareketinin kesişimindedir (Anderson, tarihsiz: 17-19).

Geç-modernleşme yaşayan ve Avrupa-merkezli gelişmelerinin dışında gelişen, paralelliklerine karşın çelişkili ve *idiografik* özellikler taşıyan ulus-devletlerden biridir, Türkiye. Bürokrasi merkezli, *elitist* ve *dedüksiyonist* eğilimlerle yapılandırılmıştır. Memuriyet rejimleriyle kurumsallaşan *akademizmin* ve kültürel anlamda, ulus-devlete kimlik veren, örneklik/öncülük taşıyan bir edebiyatın varlığı, yeni Cumhuriyet'in miladındaki en temel karakteristiklerden ikisidir. Toplumsal devrimin imgesel yakınlığı, heyecanı ve endişesi, kurucu kadroyu harekete geçiren

hayati içgüdüdür. Eski rejimin hissedilir varlığı ve devrimin sonuçlarının belirsizliği, bir başka deyişle gündelik hayata yansı(ya)mayan idari müdahalelerin geleceği onlar açısından bir beka meselesidir. Kendilerine yönelik her türlü eleştiriye gösterilen öfke ve bastırma isteği de bu endişeden kaynaklanmaktadır.

Atatürk'ün ölümü bu endişeleri artırdığı gibi gelecekle ilgili tahayyüllerin sonunu da belirsizleştirmektedir. Devrimin kendisiyle özdeşleştirilen ve yaşanabilirliği onun varlığına dayandırılan bir liderin yokluğu, belirli bir ümitsizlik yarattığı gibi yeni bir dönemi de meşrulaştırmaktadır. Bir başka açıdan bakıldığında, bu boşluk, önceki dönemin muhalifleri için heyecan verici bir başlangıçtır. Otuzlu yılların ikinci yarısından itibaren yeni rejime yönelik sınırlı eleştiriler, İkinci Dünya Savaşı ve çok partili demokrasi sürecinde farklı kimlik ve anlayışların temelini oluşturacaktır. Bu eleştirel çerçeve ise kabaca modernizm/kapitalizm öncesi toplumlara duyulan nostalji ve kültürel bir kapitalizm eleştirisine dayanmaktadır. Geçmişe yönelik idealleştirilmiş referanslarla, burjuva toplumunun bazı yönlerinin öfkeli bir eleştirisi ki, bu sosyal politik bir hareket olan siyasal romantizmle adlandırılmalıdır (Löwy, 1999: 17-20). Kırklı yılların önemli özelliklerinden birisi de o güne değin bir biçimde aynı paydada duran ve yan yana "yürüyerek" akademizmi ve kültürel anlamda sosyal misyonu/mühendisliği paylaşan entelektüellerin gerilimlerle ayrışmasıdır. Yazı dilinin değişimi, Osmanlı'ya yönelik redd-i miras ve bu koşullar altında yetişmiş farklı bir nesille yaşanan çatışma da

Yeds iklim, 5/38, 1993-İstanbul--
s. 52-87

475

Deşl / Klap
Kütüphanede Mevcuttur
SADDE YATINLANDIKTAN
SONRA GELİN ÖÖKÖMÖR

21 TEMMUZ 1993

21209

Büyük Doğu

Suat Ak

Büyük Doğu Dergisi'nin Kapanış - Kapatılış Sebepleri

Giriş

Necip Fazıl'ın, ideolojik mücadelesinin çok çeşitli araçları içinde merkezi bir hüviyet belirten *Büyük Doğu* dergisi (1943-1978), şüphesiz "çıkış"ları kadar "kapanış-kapatılış"larıyla da fikir ve siyaset hayatımız için önemli ve ilginç özelliklere sahiptir. 35 sene içinde 15 Dönemlik bir periyoda sahip dergi, tam yirmi defa kapanmak zorunda kalmıştır.

Daha ziyade, "dış faktörler" sebebiyle kapanan dergi, zaman zaman da maddî imkansızlıklar ve kadro yetersizliği gibi iç bünyeye taalluk eden şartların zoruyla yayınına ara vermiştir. Derginin bazı sayıları ise kapatılma olmaksızın toplanmış ve Necip Fazıl hakkında adli takibat yapılmıştır.

Büyük Doğu'nun 1943-1960 arası yayın periyodu incelendiğinde, Derginin, gerek devreleri gerekse kapanış-kapatılış sebeplerinin dış faktörler olması bakımından, İhtilal sonrası yayın sürecine nisbeten belirgin bir yoğunluk ve dinamizme sahip olduğu görülür. Bu tespitin bir başka anlamı ise, derginin mücadele tansiyonunun İhtilalden sonra giderek düştüğü ve Necip Fazıl'ın açılan yeni şartlar bakımından gittikçe artan bir bezginlik içine sürüklendiğidir. Nitekim 1976 senesinde *Büyük Doğu*'yu yeniden çıkartma hevesiyle kanatlanan Necip Fazıl, daha ilk hazırlık tecrübelerinde karşılaştığı iç ve dış şartlar bakımından dehşete düştüğünü belirterek şu hükme varacaktır: "*Büyük Doğu* çıkamaz! Bugünkü vasat, mücadelenin değil kıvrınma ve can çekişmenin zemini..."

11 defa haftalık çıkan dergi, 3 devre gazete şeklinde günlük, bir devre de aylık olarak yayınlanmıştır. Bütün devreler hesaba katıldığında *Büyük Doğu* dergisinin 35 senelik yayın periyodu içinde 555 sayı çıkmış olduğu görülür:

- Birinci Devre: 17 Eylül 1943 / 5 Mayıs 1944 (Haftalık, 30 sayı)
- İkinci Devre: 2 Kasım 1945 / 2 Nisan 1948 (Haftalık, 87 sayı)
- Üçüncü Devre: 11 Mart 1949 / 26 Ağustos 1949 (Haftalık, 25 sayı)
- Dördüncü Devre: 14 Ekim 1949 / 29 Haziran 1951 (Haftalık, 62 sayı)
- Beşinci Devre: 16 Kasım 1951 / 28 Kasım 1951 (Günlük Gazete, 13 sayı)
- Altıncı Devre: 16 Mayıs 1952 / 19 Eylül 1952 (Günlük Gazete, 122 sayı)
- Yedinci Devre: 7 Mayıs 1954 / 9 Temmuz 1954 (Haftalık, 10 sayı)
- Sekizinci Devre: 30 Mart 1956 / 5 Temmuz 1956 (Günlük Gazete, 92 sayı)
- Dokuzuncu Devre: 6 Mart 1959 / 16 Ekim 1959 (Haftalık, 33 sayı)
- Onuncu Devre: 30 Eylül 1964/ 25 Kasım 1964 (Haftalık, 9 sayı)
- On Birinci Devre: 22 Eylül 1965 / 12 Ocak 1966 (Haftalık, 17 sayı)
- On İkinci Devre: 19 Temmuz 1967 / 10 Ocak 1968 (Haftalık, 26 sayı)
- On Üçüncü Devre: 1 Mayıs 1969 / 1 Aralık 1969 (Aylık, 7 sayı)
- On Dördüncü Devre: 6 Ocak 1971 / 28 Nisan 1971 (Haftalık, 17 sayı)
- On Beşinci Devre: 8 Mayıs 1978 / 5 Haziran 1978 (Haftalık, 5 sayı)

Burada değinilmesi gereken nokta şudur: Necip Fazıl, *Büyük Doğu* dergile-

Araştırma